

Nr 255.

Av herrar **Hage** och **Eriksson** i Stockholm, i anledning av
*Kungl. Maj:ts proposition, nr 10, angående krigstidstillägg
och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i
statens tjänst.*

De bestämmelser, som i Kungl. Maj:ts proposition nr 10 föreslagits för beredande av krigstidshjälp och krigstidstillägg till statens befattningshavare, torde, om de i oförändrat skick antagas av riksdagen, ej komma att åstadkomma en verkligt effektiv och tillräcklig hjälp åt de statstjänare, som beröras av desamma. Man finner nämligen ganska snart, då man intränger i den kungl. propositionens detaljyrkande, att de föreslagna bestämmelserna ej alls räcka till att bereda statstjänare i allmänhet en löneförbättring, som fullt eller ens tillnärmelsevis svarar mot den fördyring, som inträtt i levnadskostnaderna från kristidens början intill slutet av år 1917. Och ännu mindre komma dessa föreslagna ökningar i löneinkomsterna att kunna täcka den fortsatta fördyringen, som med all säkerhet kommer att kunna noteras under innevarande år. Ty inga tecken tyda för närvarande därpå, att vi nu skulle ha nått priskurvans höjdläge, där priserna upphöra att stiga och ett sjunkande börjar inträda.

I den kungl. propositionen beräknas fördyringen för ett normalhushåll intill senare delen av år 1917 vara cirka 75 procent. Men samtidigt utsäges, att det anses oundvikligt, att statens befattningshavare i likhet med det stora flertalet andra medborgare själva få bära någon del av den börda, som denna fördyring innebär. Detta resonemang kan ju möjligen vara i någon mån berättigat, då det gäller befattningshavare med redan förut någorlunda hög inkomst. Men gäller det åter befattningshavare med mera obetydliga inkomster eller

inkomsttagare med löner, närmande sig eller sammanfallande med existensminimum — vilket existensminimum med nuvarande prisläge givetvis måste sättas betydligt högre än vad man förut vant sig vid att göra — ja, till och med då det gäller funktionärer med löner, liggande några trappsteg ovanför dessa kategorier, då kan det knappast vara riktigt att framställa sådana krav, d. v. s. att dessa befattningshavare skulle själva bära någon eller avsevärd del av dyrtidens börda och därigenom tvingas nedbringa sin redan förut synnerligen låga levnadsstandard. Ja, med avseende på de lägsta inkomstklasserna är något sådant en fysisk omöjlighet, vadan ett beslut om en löne-reglering efter sådana linjer nödvändigtvis måste leda till en ännu större skuldsättning. Men en sådan skuldsättning kan dock ej fortsättas i oändlighet utan måste förr eller senare sluta med en ekonomisk krasch, i synnerhet som ett stort antal befattningshavare under de kommande åren ha att räkna med utgifterna både för de dagliga behoven och utgifter för skulder, åsamkade under kristiden. På samma gång kan också en sådan löne-regleringspolitik leda till, att statsverket allt mer övergives av den mera dugliga arbetskraften samt att svårigheterna att rekrytera med användbar arbetskraft bli allt större. Förhållandena ha, som bekant, redan utvecklat sig på sådant sätt inom ett flertal områden av statens verksamhet.

Vad som i detta sammanhang bör särskilt framhållas, är, att den krigstidshjälp och krigstidstillägg, som det nu är fråga om, avser hela innevarande år, alltså även fortsättningen och slutet av året. Under denna tid har man, som förut påpekats, all anledning antaga, att fördyringen av livsmedlen ännu ytterligare kommer att fortsätta, och detta troligen långt utöver de 75 procent, som i den kungl. propositionen lagts till grund för det föreslagna krigstidstillägget. Det finnes tecken, som tyda på, att nämnda fördyring under år 1918 snart skall vara uppe i cirka 100 procent eller däröver för en s. k. normalfamilj. Med en sådan prisfördyring räcker det av Kungl. Maj:t föreslagna krigstidstillägget och krigstidshjälpen ej långt för att giva statsfunktionärerna ett lönetillskott, som tillnärmelsevis svarar mot den inträdda fördyringen. Icke ens för en befattningshavare i den allra lägsta löneinkomsten och med en normalfamilj, d. v. s. hustru och två barn, alltså för en befattningshavare, som utom krigstidstillägget skulle komma att erhålla en krigstidshjälp av 300 kronor per år, blir detta fallet, trots att en sådan inkomsttagare på grund av innebörden i Kungl. Maj:ts förslag erhåller den i förhållande till sin avlöning procentuellt taget högsta löneförbättringen jämfört med andra befattningshavare med högre inkomst

men med samma försörjningsplikt. För att taga ett konkret exempel ur högen, kan anföras, att en befattningshavare vid statens järnvägar i den s. k. stationskarlsgruppen med normalfamilj (hustru och 2 barn) och uppbärande ett årsarvode av 840 kronor jämte ersättning för bostad och bränsle med 168 kronor (å s. k. 20 procents station) ävensom tillfälligt lönetillägg med 300 kronor, summa 1,308 kronor, kommer, om Kungl. Maj:ts förslag skulle godkännas, att erhålla ett tillskott i löneinkomsten med 892 kronor 40 öre inklusive krigstidshjälp. Detta utgör endast cirka 68 procents förhöjning av ovannämnda 1,308 kronor eller cirka 62 procent å 1,428 kronor. (Utöver nämnda 1,308 kronor uppbär nämligen nämnda befattningshavare 120 kronor per år i beklädnadsersättning, på vilket belopp krigstidstillägg ej torde komma att utgå — såvida ej vederbörande verks styrelse på annat sätt ombestyr utanordnande av förhöjning av ersättningen. Nämnda beklädnadsersättning vid statens järnvägar anses nämligen ej till sin storlek vara bestämd av riksdagen enligt en tolkning, som av vederbörande hävdats.)

Undantages krigstidshjälpen, som ju i viss mån kan betraktas mindre som en löneförbättring än som en social hjälp av samhället till statstjänare med försörjningsplikt, erhålles i ovanstående fall en löneförbättring av endast 592 kronor 40 öre som utgör cirka 45 procent å ovannämnda 1,308 kronor eller 41 procent å 1,428 kronor.

Som synes av dessa exempel, utgör den löneförbättring, som av regeringen föreslagits, långt ifrån en ersättning för den livsmedelsfördyring, som inträtt intill slutet av föregående år. Ännu skarpare framträder detta förhållande — skillnaden emellan den föreslagna krigstidsförbättringens belopp och livsmedelsfördyringens omfattning — om man tager hänsyn till, att livsmedelsfördyringen, vilket redan förut omnämnts, efter allt att döma, kommer att fortsättas under år 1918, och säkerligen kommer att uppnå en ännu högre procentsiffra i förhållande till den ursprungliga prisnivån.

Från dessa utgångspunkter bör man åtminstone se till, att de allra lägsta inkomstklasserna, vars innehavare leva vid eller något över existensminimum, beredas en löneförbättring, som ungefärligen svarar mot den inträdda pridfördyringen, ty med avseende på dessa inkomst-kategorier kan man göra det bestämda påståendet, att de befinna sig i den ekonomiska ställningen, att de ej tåla vid att få sina redan förut låga reallöner förminskade.

Användandet av systemet med krigstidstilläggs utgående med viss procent å lönen ställer dessa befattningshavare i en synnerligen

ofördelaktig ställning, då de, i motsats mot befattninghavare med högre löner, ha en obetydlig grundlön, på vilken den för alla lika procenten skall beräknas, vilket helt naturligt åstadkommer en obetydlig summa i krigstidstillägg. Detta förhållande påpekades motionsvis redan vid föregående års riksdag. I viss mån godkändes också dessa synpunkter av riksdagen därigenom, att riksdagen fastställde ett *minimibelopp* av 250 kronor för krigstidstillägget. I den kungl. propositionen vid innevarande års riksdag har man sökt på en annan väg, nämligen genom tilläggande av ett för alla lika grundbelopp av 200 kronor utöver det procentuella tillägget, åstadkomma den verkan, att krigstidstillägget ej skulle komma att bli allt för lågt för de minsta inkomsttagarna. Genom en sådan anordning har man emellertid ej uppnått detta. Åtminstone har man ej åstadkommit den verkan, att nämnda löneförbättring motsvarar den prisfördyring som ägt rum, vilket ovan visats. Men dessutom kan konstateras, att denna procentuella methods användning, även med tillägg av ovannämnda grundbelopp, men utan fastställande av ett minimibelopp, åstadkommer en större skillnad i det belopp, som utgår i krigstidstillägg till de minsta inkomsttagarna å ena sidan och de större å andra sidan, än som blev fallet genom det beslut, som fattades av 1917 års riksdag. Enligt nämnda års riksdagsbeslut blev nämligen denna skillnad endast differensen mellan 800 och 250 kronor, alltså 550 kronor, under det att enligt innevarande års förslag denna skillnad kan bli — om man tänker sig 1,200 kronor som den lägsta inkomst, med vilken man kan räkna — $1,700 - 560 = 1,140$ kronor.

Tages härvidlag även hänsyn till krigstidshjälpen och beräknas denna för en normalfamilj, blir likväl nämnda skillnad betydligt större i år mot föregående år. Föregående år var skillnaden i ett sådant fall differensen mellan 800 kronor och 450 kronor ($250 + 200$ krigstidshjälp) = 350 kronor. Nu skulle skillnaden däremot bli: 1,700 kronor minskat med 860 kronor = 840 kronor, om nämligen jämförelsen sker mellan en person med 1,200 kronors inkomst å ena sidan och å andra sidan en högre inkomsttagare med 5,000 kronors inkomst eller däröver eller en person med 4,600 kronors inkomst och normalfamilj (hustru och två barn) samt inkomstskatttaxerad till mellan 3 och 4,000 kronors beskattningsbar inkomst.

I verkligheten innebär alltså den nu föreliggande propositionen ett sämre tillgodoseende av de lägsta inkomsttagarna i förhållande till de bättre avlönade än vad som skedde enligt 1917 års beslut. En befattningshavare med 5,000 kronors lön erhåller nämligen maximi-

beloppet 1,700 kronor, vilket är mer än tre gånger så mycket som avses utgå till de lägst avlönade grupperna, vilka innehåva en avlöning av omkring 1,200 kronor, och sålunda erhålla allenast 560 kronor. De högst avlönade grupperna skola sålunda enligt förslaget under innevarande år såsom krigstidstillägg utfå 900 kronor mer än under föregående år, medan de lägst avlönade erhålla endast 310 kronor mera. Det är ganska förklarligt, om detta förslag icke har varit ägnat att väcka någon större tillfredsställelse bland de lägst avlönade löntagarna. Särskilt har frånvaron av minimibelopp hos denna personal framkallat en känsla av besvikelse.

Den nu föreliggande propositionen skulle också, om den oförändrad bifölles, i ännu högre grad än vad som skedde genom föregående års beslut avlägsna oss från de bestämmelser, som tillämpas i Danmark och Norge för krigstidstilläggets beräkning. Man har där bestämt såsom dyrtidstillägg vissa fixa belopp lika för såväl lägre som högre avlönade tjänstemän. I Danmark har man fastställt ett visst högre belopp för *gift* och ett något lägre belopp för *ogift* befattningshavare. I Norge har bestämts ett fast grundbidrag för varje befattningshavare, lika för alla, samt därtill ett försörjningsbidrag för varje person som befattningshavaren har att försörja.

Av det anförda framgår, att man i båda dessa länder dels lagt dyrtidshjälpen efter den s. k. behovsprincipen, dels ock strävat efter att giva de lägst avlönade grupperna den relativt största hjälpen, samt vidare att icke den tjänsteman, som har att uppbära högre lön, på grund därav kommer i åtnjutande av *högre tillägg* än den som har lägre lön.

För undvikande av missförstånd, vilja vi här framhålla, att vi givetvis icke motsätta oss att de högre löntagarna erhålla en verklig dyrtidshjälp. Men vi anse, att de lägst avlönade grupperna, på vilka dyrtidens tryck naturligtvis är hårdast, först och främst böra erhålla en i möjligaste mån tillräcklig hjälp. Även om dyrtidens verkningar äro kännbara också för de högre inkomstagarna, är det dock själfallet, att för de samhällslager, som leva invid existensminimum, varje prisförhöjning å förnödenheterna är liktydig med umbäranden av olika slag, vilket icke i samma mån kan sägas vara fallet för dem, som befinna sig relativt högt över detta minimum.

Vår avsikt är alltså att söka med ledning av ovanstående motivera fram ett bättre tillgodoseende av de lägre inkomstagarnas intressen vid utmätande av krigstidshjälpens och krigstidstilläggets be-

lopp. För åstadkommande av detta bör alltså enligt vårt förmenande, i år lika väl som föregående riksdag *stadgas en minimigräns för krigstidstilläggets belopp*. Med hänsyn till den prisstegring, som sedan dess skett, och det högre krigstidstillägg, som på grund härav nu begäres, bör nämnda minimigräns nu sättas betydligt högre än förut. Från statstjänarehåll har man därvidlag uttalat sig för 800 kronor jämte 200 kronors grundtillskott därutöver. Vi tillåta oss alltså föreslå en minimigräns av 800 kronor + 200 kronors grundplåt som ett tillägg härtill, vilken minimigräns icke kan anses för hög med hänsyn till att gränsen uppåt denna gång satts så högt som till 1,700 kronor.

Med en sådan minimigräns torde dock vara nödvändigt att fastslå, att krigstidstillägget ej får överskrida en viss procent av den kontanta lönen. Detta föranledes därav, att i annat fall befattningshavare, som endast har en mindre del av sina löneförmåner i penningar och alltså uppbär endast 400 à 500 kronors kontant lön, eller måhända ännu mindre, i annat fall skulle få ett krigstidstillägg, som vore flera gånger större än lönen, vilket icke kan vara lämpligt. Visserligen har enligt Kungl. Maj:ts förslag ett mycket stort antal av dessa befattningshavare kommit bort genom bestämmelsen i § 1 mom. 2, där arméns och marinens manskap undantages från rätten att erhålla det s. k. grundunderlaget av 200 kronor. Men utöver dessa torde finnas ett avsevärt antal befattningshavare, som åtnjuta en mycket ringa avlöning i kontanter och för dessa befattningshavare torde det vara nödvändigt tillskapa dylika bestämmelser. Det anses alltså, att i § 1 bör insättas bestämmelser om ett visst minimibelopp av 800 kronor jämte 200 kronor grundbelopp. Dock bör bestämmas, att krigstidstillägget inklusive grundtillägget ej får överskrida en viss procent av den utgående kontanta lönen, exempelvis 85 procent.

Orsaken till att Kungl. Maj:t ej ansett sig böra begära en minimigräns för krigstidstilläggets belopp angives vara den, att härigenom skulle en befattningshavare med bostad in natura i vissa fall erhålla samma krigstidstillägg som en befattningshavare med nämnda förmån utgående i penningar. Det vill säga befattningshavare med bostad skulle då ha på sätt och vis utfått krigstidstillägg även på den bostadsförmån, som staten håller honom med och vars fördyring icke åstadkommer ökade utgifter för befattningshavaren. Emellertid torde det finnas en möjlighet att eliminera bort denna oriktighet, om man i § 1 tillägger, att person, som åtnjuter bostad in natura erhåller i krigstidstillägg det förut omnämnda minimibeloppet, minskat med 30 procent av det årsbelopp, vartill naturaförmånens värde uppskattas enligt

grunder, som närmare fastställas av Kungl. Maj:t, sedan vederbörande verk yttrat sig i frågan.

Slutligen bör i § 1 i förordningen införas en bestämmelse, som fastslår, att krigstidstillägg även erhålles på beklädnadsersättning vid statens järnvägar där, som redan förut nämnts, 1917 års beslut gavs den tolkningen, att riksdagens stadgande om krigstidstillägg ej omfattade beklädnadsersättningen.

Men även på en del andra punkter än § 1 synes oss det föreliggande förslaget vara i behov av en del ändringar och förtydliganden. Så anse vi, att § 4 ej är så formulerad, att den på ett fullt klart sätt garanterar ett fortsatt utbetalande av krigstidstillägg vid sjukdom och tjänstledighet. Den formulering, som här nedan återfinnes i vårt yrkande, torde kunna på ett bättre sätt tillgodose de berättigade krav, som man i detta avseende kan ha anledning framföra.

§ 4.

En anmärkning, som från statstjänarehåll framkommit med avseende på formuleringen av 1917 års krigstidsbestämmelser, är den, att nämnda bestämmelser, då det gällt den ej ordinarie personalen, ej varit så bestämda och ofrånkomliga, som önskligt varit. Härigenom ha statsmyndigheterna i vissa fall haft fria händer att med avseende på de ej ordinarie befattningshavarna giva mindre krigstidstillägg än vad den ordinarie personalen erhållit. Och i vissa fall ha en del sådana befattningshavare alldeles undandragits från erhållande av krigstidstillägg, på grund av formuleringen av § 7 i 1917 års förordning, enligt vilken förordning myndighet, som antagit en person, skall ha rätt att utanordna krigstidstillägg, »därest och i den mån myndigheten, med hänsyn särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 såsom dyrtidstillägg beviljad avlöningsförhöjning, anser sådant av omständigheterna påkallat».

§ 7.

I vissa fall torde sådana av den ej ordinarie personalen erhållna löneförhöjningar, även om de ej resulterat i en lika hög årsinkomst, som skulle ha erhållits, om krigstidstillägg utgått, använts som motivering för avstängande av vederbörande befattningshavare från erhållande av krigstidstillägg.

Det torde visserligen ej vara möjligt för riksdagen att för den ej ordinarie personalen utforma så bestämda och bindande föreskrifter för krigstidstilläggets utgående som för de ordinarie befattningshavarna. Dock synes det oss, som om en formulering kunde i detta fall åstadkommas, som verkade mera ofrånkomlig. Vi tro oss ha funnit en

sådan formulering i den, som här nedan föreslås, vars innebörd är den, att person i ej ordinarie tjänst skall ha rätt att i allmänhet erhålla i årsinkomst, inklusive krigstidstillägg, samma inkomst som en ordinarie befattningshavare i ungefärligen samma ställning och med samma anställningstid. En sådan formulering giver naturligtvis, ej heller den, fullt bindande säkerhet för att befattningshavaren erhåller krigstidstillägg enligt riksdagens vilja. Men genom en sådan formulering kan åtminstone fastslås, att, om en ej ordinarie befattningshavare vid kris-tidens ingång hade en mycket låg inkomst, lägre än vad för motsvarande befattningshavare var den brukliga eller som i övrigt kunde anses skäligt, och på grund därav hans löneförhöjningar sedan nämnda tid varit tämligen höga, för att han skulle uppnå den avlöning, som han redan förut borde ha uppnått, så bör en sådan skedd löneförhöjning, även om den procentuellt motsvarar eller överskrider det för ordinarie personalen föreskrivna krigstidstilläggets belopp, ej få utgöra hinder för erhållande av krigstidstillägg, utan bör han i alla fall ha rätt erhålla ett sådant belopp i krigstidstillägg, att den samlade årsinkomsten för vart och ett av åren 1917 och 1918, i fall av anställning och arbete under hela året, belöper sig till det summabelopp inklusive krigstidstillägg som en befattningshavare i ordinarie tjänst i motsvarande ställning och samma anställningstid m. m. i allmänhet uppburit för år räknat.

Däremot bör befattningshavare kunna ha rätt till åtnjutande av krigstidstillägg på ackordsvinst, varom framställning skett från en del arbetare vid statens institutioner. Ty för en befattningshavare, som arbetar på ackord, ställes ofta timpenningen något lägre. Följden av detta blir, att en sådan arbetare, om inget krigstidstillägg utgår på ackordsvinsten, erhåller lägre krigstidstillägg än om han ej arbetar på ackord och på grund därav erhållit högre timlön.

Särskilt synes det oss nödvändigt, att bestämmelserna härom tolkas lika vid samtliga statsinstitutioner. Här kan för övrigt anmärkas, att även på andra punkter bestämmelserna om krigstidshjälp och krigstidstillägg för icke ordinarie personal tolkas högst olika vid de olika verken, vadan man har anledning framhålla, att samtliga bestämmelser rörande krigstidsersättningen böra göras så tydligt som möjligt är, så att befattningshavarna sedermera icke få anledning känna sig besvikna med anledning av det sätt, varpå vederbörande myndigheter tillämpa stadgandena i fråga.

Särskilt med avseende på avlöning vid ackordsarbete må framhållas, att man vid det ena verket räknat krigstidstillägg å sådan av-

löning, medan vid det andra verket dylik avlöning undantagits vid beräkning av krigstidstillägg. Föredragande departementschefen har rörande denna fråga framhållit, att då betydande praktiska svårigheter förefinnas att tillmötesgå framställningen om beräkning av krigstidstillägg jämväl å avlöning vid ackordsarbete, berörda arbetares intressen böra tillgodoses därigenom, att vid ackordsuppgörelse hänsyn tages till att arbetarna icke erhålla krigstidstillägg å inkomst av ackordsarbete, varför ackordet bör tillmätas på sådant sätt, att motsvarighet till andra befattningshavares krigstidstillägg beredes dem.

Dessa synpunkter äro nog riktiga, när det gäller s. k. penningeackord. Beträffande dessa torde icke föreligga någon svårighet att genom höjning av ackordspriset bereda arbetarna en mot krigstidstillägget svarande förhöjning å avlöningen. Men när det gäller s. k. premieackord, blir frågan dock något mera invecklad. Här förefaller det vara enklast, att, på sätt sker å annan avlöning, beräkna krigstidstillägg med fastställd procent å intjänad arbetsförtjänst. Man invänder möjligen, att en arbetare, som har tillfälle till mera arbete på ackord och sålunda därigenom kan erhålla större förtjänst än en annan, som har mindre möjlighet att erhålla ackordsarbete, otillbörligen gynnas genom att han får räkna 30 procent krigstidstillägg å denna högre inkomst. Men om sådant anses oriktigt, så blir det likväl lika oriktigt, att en tjänsteman, som har högre lön genom beräkning av procentuellt krigstidstillägg, också får högre sådant tillägg än tjänsteman med lägre lön. För vår del finna vi, att inräknande av avlöning vid ackordsarbete i den löneinkomst, varå krigstidstillägg beräknas, är det enda riktiga och troget ansluter sig till det system, som i övrigt tillämpas rörande krigstidstillägget.

Därest emellertid riksdagen delar den uppfattning, som föredragande departementschefen uttalat, synes det vara nödvändigt, att ett tydligt stadgande härom införes i författningen, enär det eljest knappast är troligt, att det sätt för lösning av denna fråga, som departementschefen anvisar, av de olika myndigheterna kommer att tillämpas.

Med hänvisning till vad ovan sagts, ha vi alltså föreslagit en formulering, avsedd att bättre tillgodose de icke ordinarie befattningshavarnas rätt till krigstidshjälp och krigstidstillägg i dessa avseenden. Men för att även bereda möjlighet till utbetalande av regleringsbelopp för år 1917 till ej ordinarie befattningshavare, som kan ha rätt till sådan ersättning enligt de nu föreslagna grunderna, ha vi föreslagit, i likhet med vad som skett i § 12 i Kungl. Maj:ts förslag, införande av en paragraf, som möjliggör detta.

§ 9.

Med avseende på krigstidshjälpen upprepa vi vidare härmed kraven från föregående års motioner om att underhåll av barn intill 18 års ålder skall berättiga till krigstidshjälp, under det att Kungl. Maj:t föreslår åldersgränsen 15 år i detta avseende. Det torde kunna påstås, att denna gräns är satt alldeles för lågt, då barn vid denna ålder i allmänhet ej kunna försörja sig själva. Dessutom kan anföras som ett skäl för gränsens sättande vid 18 år, att vid de änke- och pupillkassor, som existera vid statens verk, nämnda gräns satts vid 18 år.

Ävenså hålla vi före, att det är en rättvis begäran, att ogift befattningshavare, som har eget hushåll, erhåller krigstidshjälp för husföreståndarinna efter samma grunder, som stadgats för hustru, och föreslås alltså ändringar i bestämmelserna i anslutning härtill. Den formulering, som i denna punkt föreslagits, har använts vid beslut om krigstidshjälp till de kommunala befattningshavarna inom en stadskommun (Luleå).

Särskilt i sådana fall, då befattningshavare som är änklings eller fränskild, har minderåriga barn och för den skull nödvändigtvis behöver hushållerska, torde behovet av krigstidshjälp för sådan husföreståndarinna vara minst lika stort som om hustru funnits för hemmets och barnens skötsel. I Danmark ha änklings och fränskilda likställts med gift befattningshavare i fråga om rätt till dyrtidstillägg, och i Norge göres ej åtskillnad på hustru eller husföreståndarinna i fråga om rätt till försörjningsbidrag.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall krigstidshjälp utgå till sådana icke ordinarie befattningshavare, som den 1 januari 1918 innehade och omedelbart dessförinnan *under minst ett år* vid statsinstitution innehafte stadigvarande anställning. Denna bestämmelse medför, att vid den tidpunkt, då krigstidshjälpen utbetalas, — i regel under juli eller augusti månader — det erfordras för dem, som fortfarande äro vid statens institutioner anställda, att innehava minst ett och ett halvt års anställningstid för att komma i åtnjutande av krigstidshjälpen. Då bestämmelsen i fråga väl har tillkommit för att utgöra en garanti för att denna krigstidshjälp må tillgodokomma allenast dem, som inneha fast anställning i statens tjänst, synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke viss jämkning i bestämmelserna kan ske, utan att avsikten med bestämmelsen härigenom rubbades. Krigstidshjälpen är ju för övrigt en social hjälp till personer med familj, vadan en sådan bestämmelse om viss längre tids anställning synes strida mot den grundidé, som ligger bakom en sådan social hjälps tillkomst. Vi föreslå därför, att omnämnda tid åtminstone inskränkes till 6 månader, om bestämmelsen

ej kan alldeles borttagas. Vi hemställa alltså, att orden »under minst ett år» må utbytas mot »under minst sex månader».

Vid föregående års riksdag väcktes motion i andra kammaren § 9 och 13. av herr Bengtsson i Göteborg, vilken påvisade, att särskilt inom tullverket existerar en del extra ordinarie personal, som endast inkallas i tjänstgöring i mån av behov. Herr Bengtsson framhöll särskilt, att i »Norrlandshamnarna inträder regelbundet varje vinter till följd av ishinder ett uppehåll i trafiken för en tid av tre à fyra månader. För dessa personer, som städse stå till tullverkets förfogande och som i många fall under flera års tid haft sin enda inkomst från samma verk, måste det anses hårt att nödgas räkna med dylika tillfälliga avbrott i arbetsförtjänsten, och ännu mera, om de skulle gå miste om en nödhjälps av den anledningen, att arbetsgivaren, staten, ej kan tillhandahålla arbete under mer än omkring tre fjärdedelar av året. Man måste alltså vända sig emot, att en sådan ofrivillig tjänstledighet, även om den varar en längre tid än en månad av året, skall utgöra hinder för erhållande av krigstidshjälp, och torde sålunda en ändring av den åsyftade punkten i kungl. propositionen vara erforderlig.»

Det torde kunna påstås, att även inom en del andra verk finnes personal, som under många år varit anställda vid statsverket men vissa tider av året ofrivilligt äro borta från sina tjänster antingen på så sätt att frånvaron betraktas som tjänstledighet eller på annat sätt. För att bereda dessa befattningshavare möjlighet erhålla krigstidshjälp ha vi föreslagit vissa ändringar i §§ 9 och 13.

Med hänsyn till det sjunkande penningvärdet torde det kunna § 10. anses skäligt, att det belopp av 600 kronor, varom stadgas i § 10 punkt 2) höjes till 1,000 kronor.

I § 11 föreslås bestämmelse angående krigstidshjälpens belopp. § 11. Vid betraktande av dessa belopps storlek kunna vi icke undgå att konstatera, att de tillmätts mycket knappt och att t. o. m. i en liten stadskommun (Luleå) med hög kommunalskatt och små resurser man likväl ansett sig kunna kosta på sina befattningshavare en högre krigstidshjälp (200 kronor för hustru och 100 kronor för varje barn till 5 stycken) men samtidigt även högre krigstidstillägg, nämligen 33 procent, än vad här föreslås för statens befattningshavare. Även inom Stockholms stad föreligger för närvarande ett förslag till krigstidshjälp för befattningshavare, vilket förslag med avseende på krigstidshjälpens

belopp går längre än vad Kungl. Maj:t nu föreslår. En av Stockholms stadsfullmäktige tillsatt kommitté föreslår nämligen dyrtidslönetillskott för stadens befattningshavare med, förutom krigstidstillägg efter 30 procent, även familjeförsörjningsbidrag med:

för en familjemedlem efter 200 kronor för år
 » den andra och varje följande familjemedlem efter 100 » » »

Man kan i detta sammanhang ej undgå att göra den reflektionen, att staten bör kunna ha råd att giva sina befattningshavare minst lika tillfredsställande dyrtidsförbättringar i lönerna som en mindre stadskommun (Luleå) beslutat eller som Stockholms stad kan komma att giva.

Vi tillåta oss alltså föreslå, att krigstidshjälpen höjes till ovannämnda belopp 200 kronor för hustru och 100 kronor för barn. Men då kungl. Maj:t ansett, att nämnda hjälp bör tillmätas efter en fallande skala upp mot högre inkomst intill 4,000 kronors inkomstskattetaxering, anse vi oss ej böra frångå denna princip, vilket skett i ovannämnda bägge städer, utan föreslå endast, att, med utgångspunkt från ovannämnda belopp, någon jämkning bör ske med avseende på beloppens storlek för de olika inkomstkategorierna.

I likhet med motion, framförd vid 1917 års riksdag, påyrka vi, att begränsningen av krigstidshjälpen för barn till högst fem barn, må upphävas och att sålunda stadgat belopp måtte utgå för varje befattningshavares barn, som icke uppnått sådan ålder, att krigstidshjälp icke längre utgår.

Fall ha inträffat, att befattningshavare i ordinarie tjänst icke blivit taxerad till inkomstskatt på grund av förflyttning eller av annan anledning. Enligt förut gällande bestämmelser har förklarats, att sådan person ej vore berättigad erhålla krigstidshjälp. Då det väl icke kan föreligga delade meningar därom, att jämväl sådan befattningshavare, såväl med hänsyn till sin tjänstställning, som i fråga om sin inkomst, bör utfå krigstidshjälp, ha vi ansett lämpligt införa sådan formulering av bestämmelsen, att sådan befattningshavare icke skall förlora sin rätt i förevarande hänseende.

Slutligen ifrågasätta vi ytterligare en ändring i den under § 11 förekommande tabellen, i det vi med hänsyn till ett föregående yrkande under § 9 föreslå, att i kolumnen »för hustru» insättes »för hustru och husföreståndarinna».

Under § 13 förekommer en bestämmelse, som avskär från krigstidshjälps erhållande befattningshavare, som äro i alldeles särskilt hög grad i behov av understöd från statens sida. Det är bestämmelsen om, att vid sjukdom utöver 6 månader för icke ordinarie personal rätten till krigstidshjälp mistes. Under hänvisning till vår förut hävdade mening, att krigstidshjälpen ej så mycket är att betrakta som ett lönetillägg utan fastmera som en social hjälp till statstjänare med familj, kunna vi icke finna, att utbetalande av denna hjälp är mindre berättigad, då befattningshavaren på grund av sjukdom fått en redan förut liten avlöning nedsatt genom ohälsa. Helst skulle vi alltså se, att denna inskränkande bestämmelse alldeles bortföle. Men om så ej kan ske, yrka vi på att orden: »sex månader» ersättas med orden »1 år». Just vid den tid, som i Kungl. Maj:ts proposition föreslagits, alltså efter 6 månaders sjukdom, inträffar det ofta för en befattningshavare, att understöd från sjukkassa bortfaller, vadan den ekonomiska situationen för en sådan statstjänare blir ännu sämre.

Enligt § 15 undantages från erhållande av såväl krigstidshjälp som krigstidstillägg arbetarepersonalen vid statens järnvägars byggnadsarbeten för nya linjer, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag samt arbetarepersonalen vid statens vattenfallsverk. Vid nämnda institutioner finnes emellertid en hel del personal, som med avseende på löne- och anställningsvillkor intaga samma ställning som den extra ordinarie personalen vid exempelvis statens järnvägar. Denna personal avlönas ej på samma sätt som arbetarepersonalen utan med månads- eller årsavlöning. För vår del anse vi, att denna personal i lika hög grad som den motsvarande personalen vid kommunikationsverken borde ha rätt till krigstidstillägg eller åtminstone till krigstidshjälp, då detta sistnämnda lönetillägg ej kan tilläggas i form av tillägg på avlöningen. Vi föreslå alltså en ändring av § 15 i överensstämmelse härmed.

Det krigstidstillägg, varom nu är fråga, avses att utgå under år 1918. Detta innebär, att tillägget upphör att utbetalas med ingången av år 1919. För att undvika att personalen från nästa års ingång blir ställd inför samma svårigheter som under innevarande år, vilka svårigheter måst avhjälpas genom särskilt beslut om förskott till personalen, synes det önskvärt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, intill dess riksdagen under 1919 hunnit behandla frågan om krigstidstillägg för samma år, förskottsvis utanordna dylikt tillägg, dock till högst samma belopp som riksdagen bestämt för år 1918. Vi anse oss sålunda böra framställa yrkande i denna riktning.

I fråga om de ekonomiska verkningarna av här framställda ändringsyrkanden, är det icke för oss möjligt att framlägga några verkliga kostnadsberäkningar. Vi förmoda dock, att det skall vara för särskilda utskottet relativt lätt, att med ledning av de uppgifter rörande personalantal och dylikt som kan finnas, göra en dylik beräkning. Något yrkande angående ändrade anslag vid ett eventuellt bifall till vår motion anse vi oss alltså ej behöva göra, då utskottet torde i så fall föreslå de summor, som äro behöfliga.

På grund av vad ovan anförts, hemställles alltså, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition, nr 10,

dels måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att förskottsvis under år 1919, intill dess riksdagen under samma år hunnit behandla frågan om krigstidstillägg och krigstidshjälp för året, förskottsvis och i avräkning å det krigstidstillägg, som kan komma att beslutas, till befattningshavare i statens tjänst utbetala dylikt tillägg, med högst samma belopp som utgått under år 1918:

dels ock godkänna följande allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående under år 1918,

A. *Krigstidstillägg till befattningshavare, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder.*

§ 1.

Mom. 1. Befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, äga, med nedan i §§ 2, 3, 5, 14, 15, 16 och 17 angivna begränsningar och undantag, uppbara krigstidstillägg med trettio procent å följande i samma avlöning ingående slag av kontanta förmåner, nämligen:

lön och lönetillägg; —
tjänstgöringspenningar;
ortstillägg, dyrortstillägg och kallortstillägg;

arvode;
ålderstillägg och därmed jämförlig avlöningsförhöjning;
ersättning för bostad, bränsle, lyse och inkvartering;
beklädnadsersättning även i de fall då riksdagen ej bestämt densamma belopp;
inkvarterings- och servisbidrag;
dagavlöning och dagavlöningsstillägg vid armén och marinen samt portionsersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre per dag;
krigslön;
extra lönetillägg;
provisoriskt avlöningstillägg;
tillfällig löneförbättring;
tillfälligt lönetillägg; och
stadgat minimibelopp av uppbördsprovision vid telegrafverket.

Mom. 2. Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Mom. 3. Om en befattningshavares efter bestämmelser i mom. 1 beräknade krigstidstillägg skulle understiga 800 kronor för år räknat, höjes det till detta belopp, vartill lägges 200 kronor i de fall, som i mom. 2 bestämmes. Härvidlag iakttages dock, att summan av krigstidstillägg inklusive sistnämnda 200 kronor, icke må överstiga 85 procent å kontanta avlöningsförmånerna. Befattningshavare med bostad in natura erhåller i krigstidstillägg ett minimibelopp, som understiger det ovan bestämda minimibeloppet med 30 procent å det årsbelopp, vartill förmånens värde uppskattas enligt grunder, som närmare fastställas av Kungl. Maj:t.

§ 2.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 3.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 4.

Befattningshavare, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller för fullgörande av värnplikt eller som är utkallad för rikets försvar, ävensom befattningshavare, som är på grund av sjukdom förhindrad fullgöra sin tjänst, eller som åtnjuter tjänstledighet för svag hälsas vårdande, skall under sådan tid icke vidkännas något avdrag å honom tillkommande krigstidstillägg.

Befattningshavare, som eljest är tjänstledig under högst en månad av året, må icke av sådan anledning förlora rätt till krigstidstillägg.

§ 5.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

B. *Krigstidstillägg åt andra befattningshavare.*

§ 6.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 7.

Mom. 1. Till annan befattningshavare i statens tjänst skall, med nedan i §§ 8, 14, 15, 16 och 17 angivna begränsningar och undantag, den myndighet, som äger bestämma befattningshavares avlöning, lämna kristidstillägg med sådant belopp, att befattningshavarens sammanlagda årsinkomst av tjänsten inklusive krigstidstillägg fullt svarar mot sammanlagda avlöningsförmåner inklusive krigstidstillägg, som under år 1918 i allmänhet utgår till motsvarande slag av befattningshavare i ordinarie tjänst och med samma anställningstid eller, om motsvarande tjänst ej finnes på ordinarie stat, till ordinarie befattningshavare, som kan anses inneha befattning i motsvarande ställning och med avseende på anställningstid och övriga omständigheter kan anses ungefärligen likställd med resp. ej ordinarie befattningshavare. Dylikt krigs-

tidstillägg skall, under iakttagande i lämpliga delar av de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna utgå

a) till befattningshavare, som vid årets början innehade stadigvarande anställning

antingen med en daglig arbetstid, i medeltal, oavsett semester och ferier, icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig statsinstitution är såsom minimum i allmänhet stadgat,

eller, där sådan minimiarbetstid ej finnes föreskriven, på andra grunder avsedd att utgöra befattningshavarens huvudsakliga verksamhet,

med högst de belopp, som angivas i § 1;

b) till befattningshavare, som för sitt arbete i statens tjänst åtnjuta så kallade gratifikationer eller flitpenningar, med högst trettio procent av dem tilldelade belopp; samt

c) till övriga befattningshavare med högst trettio procent av deras kontanta avlöningsförmåner utav de i § 1 angivna slag.

Mom. 2. Å avlöning, som utgår för. s. k. ackordsarbete, utgår krigstidstillägg efter samma grunder, som gälla i fråga om annan avlöning.

Mom. 3. Befattningshavare i icke ordinarie tjänst, som under år 1917 ej kommit i åtnjutande av krigstidstillägg eller lönefyllnad efter de grunder, som ovan stadgas, skall uppbära, utöver vad som enligt förestående bestämmelser må tillkomma honom för år 1918, ett så stort belopp, som under år 1917 skulle hava som krigstidstillägg tillkommit honom, om ovanstående bestämmelser varit under år 1917 gällande.

§ 8.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

C. Krigstidshjälp.

§ 9.

Krigstidshjälp, beräknad dels för befattningshavares hustru, om han vid årets ingång var

gift, och dels för barn under 18 års ålder, vilka han vid samma tidpunkt underhöll, samt dels med samma belopp som för hustru för den, som i hustrus ställe gör dennas husliga gärning, varom intyg skall lämnas på sätt Kungl. Maj:t föreskriver. Krigstidshjälp utgår med här nedan i §§ 10, 14, 15, 16 och 17 angivna undantag och förbehåll.

till befattningshavare i statens tjänst, som den 1 januari 1918 innehade sådan *ordinarie* anställning, som avses i § 1 mom. 2; samt

till sådana i statens tjänst anställda *icke-ordinarie* befattningshavare, arméns och marinens manskap inbegripet, som den 1 januari 1918 innehade och omedelbart dessförinnan under minst sex månader vid statsinstitution innehaft stadigvarande anställning med en daglig arbetstid, i medeltal, oavsett semester och ferier, icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig institution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

Tillfälligt avbrott i anställningen om högst 3 månader på grund av arbetsinskränkning skall ej anses bryta anställningens natur av stadigvarande.

§ 10.

Från åtnjutande av krigstidshjälp undantagas:

- 1:o) Lika med Kungl. Maj:ts förslag;
- 2:o) Kvinnlig befattningshavare, som vid årets ingång var gift, såvida ej med intyg utav två trovärdiga personer styrkes, att hennes man under år 1917 haft högst 1,000 kronors inkomst;
- 3:o) Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 11.

Beloppet av den krigstidshjälp, som skall till befattningshavare utgå, bestämmes i förhållande till taxeringen enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, på sätt nedanstående tabell utvisar:

Det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1918 har eller skulle hava att erlagga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt (äktas makars taxeringar sammanräknade)	För hustru eller huseförestandarinna	För varje barn
Högst 1,000 kronor	200	100
Från 1,000 t o. m. 2,000 kronor.....	160	80
» 2,000 » » » 3,000 »	120	60
» 3,000 » » » 4,000 »	80	40

§ 12.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 13.

Befattningshavare må icke på grund av tjänstledighet för offentligt uppdrag eller för inkallelse till militär tjänstgöring förlora rätten till krigstidshjälp.

Ej heller må icke-ordinarie befattningshavare, som under år 1917 åtnjutit, oavsett semester och ferier, tjänstledighet för sjukdom under högst ett år, ofrivillig tjänstledighet till följd av tillfällig minskning i göromålen under högst tre månader eller tjänstledighet av annan orsak under högst en månad av sådan anledning förlora sin rätt till krigstidshjälp.

Gemensamma bestämmelser.

§ 14.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 15.

Från åtnjutande av såväl krigstidstillägg som krigstidshjälp undantages:

1:o) den ej års- eller månadsavlönade arbetarpersonalen vid statens järnvägars byggnadsarbeten för nya linjer, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag; samt

2:o) den ej års- eller månadsavlönade arbetarpersonalen vid statens vattenfallsverk; varjämte

3:o) lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§§ 16—20.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Stockholm den 1 februari 1918.

*Ernst Hage.**Ernst Eriksson*
i Stockholm.

I motionen instämma:

*Carl Lovén.**M. Chr. Jensen.**Olof Nilsson.**Alfr. Werner.**C. O. Johansson.**Ivar Vennerström.**Christian Ericson.**O. W. Lövgren.**Sten Berglund.**H. Hansson**N. A:son Berg**Fabian Månsson.*

i Mora.

i Munkfors.

*C. J. Ericsson.**K. J. Karlsson.*